

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ УМІННЯ ЯК СКЛАДНИК ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті обґрунтовано необхідність формування підприємницьких умінь в учнів професійно-технічних навчальних закладів. Визначено основні риси та вміння, що характерні для сучасного підприємця. Виявлено вплив сформованих підприємницьких умінь на особистість учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: життєва компетентність, підприємництво, підприємницькі вміння, професійно-технічний навчальний заклад, учні.

В умовах розвитку соціально-економічних відносин принципово змінилися форма власності й система управління економікою України. Підприємства сучасної промисловості перебувають у змішаній або приватній формі власності, зростає кількість дрібних і середніх підприємств, здатних швидко реагувати на зміни запитів споживчого ринку. Підприємство здатне забезпечити гнучкість економіки, її динамічність та інноваційність. Розвиток малого бізнесу сприяє створенню робочих місць, зниженню безробіття, зростанню обсягу товарів і послуг, реалізації соціальних програм та вирішенню інших соціально-економічних проблем.

У зв'язку із суспільними змінами й економічним розвитком, молодь усе частіше обирає підприємництво своєю життєвою стратегією. Проте, ринкові відносини із жорсткою конкурентною природою, що формуються в Україні, висувають високі вимоги до фахівця, його професійних та особистісних якостей. Це передбачає осмислення нового досвіду підприємництва у вітчизняній практиці, подолання стереотипів мислення, освоєння правових основ, етики підприємництва та висуває соціальне замовлення системі професійно-технічної освіти у підготовці учнів до підприємницької діяльності, що не повинна стати лише джерелом задоволення матеріальних потреб молоді, а й засобом формування нового покоління підприємців – господарів власної долі та життя – які працюють на користь країни, суспільства.

Однак, сучасний заклад системи професійно-технічної освіти не готовий до підготовки майбутніх підприємців. Розвиток підприємницьких умінь в учнів, як складника життєвої компетентності, вимагає не лише оновлення змісту освіти, пошуку нових форм, поєднання теоретичного та практичного досвіду, а і якісно нового підходу до організації навчального процесу в професійно-технічному навчальному закладі. У зв'язку з цим, є нагальна потреба спрямування змісту професійно-технічної освіти на розвиток підприємницьких навичок як альтернативного життєвого шляху особистості учнів.

Питання підготовки кваліфікованих робітників у своїх працях розглядали Н. Абашкіна, П. Блонський, А. Дьомін, О. Дубінчук, Е. Зеєр, О. Коваленко, Н. Ничкало, В. Паламарчук, В. Пікельна, Н. Розенберг, Н. Талалуєва, Л. Тархан, О. Щербак та ін.

Проблему взаємозв'язку теоретичного та практичного навчання в умовах професійної школи, зокрема формування професійно важливих умінь, досліджували в наукових працях П. Атутов, С. Батишев, А. Беляєва, Н. Думченко, В. Ледньов, М. Пальчук, Ф. Федорова, А. Шильникова та інші науковці.

Науковці О. Демчук, І. Єрмаков, Л. Заїка, Д. Пузіков, Л. Сохань, С. Смольнікова, М. Степаненко, І. Тараненко та інші у своїх працях розкрили концептуальні положення щодо формування життєвої компетентності особистості.

Деякі аспекти економічної освіти, підготовки молоді до підприємницької діяльності, формування інтересу до підприємництва досліджують М. Вачевський, В. Дрижак, Д. Закатнов, С. Мельников, Н. Побірченко, Р. Пустовійт, К. Старченко, М. Тименко, О. Тополь та інші науковці. Однак, питання формування підприємницьких умінь в учнів професійно-технічних навчальних закладів як складника життєвої компетентності фактично не досліджувалися.

Мета статті – обґрунтувати доцільність формування підприємницьких умінь як складника життєвої компетентності в учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Професійно-технічна освіта покликана формувати всебічно розвинуту особистість, при цьому основною метою є розвиток знань, умінь, навичок, компетенцій, що дають змогу ефективно здійснювати професійну діяльність. Однак, учні, навчаючись за визначеною виробничою схемою, частіше за все, не мають можливості обирати свій життєвий шлях, оскільки їм не пропонують варіантів створення власної життєвої стратегії. У процесі навчання вони не мають змоги розвивати свої управлінські якості, виявляти креативність, ініціативу, гнучкість у вирішенні виробничих завдань. Підприємницька освіта має стати однією з гілок класичної професійної освіти та створити умови, за яких учні у процесі навчання залучаються до активної творчої діяльності при вирішенні реальних виробничих завдань.

Підприємництво – ініціативна, інколи ризикована господарсько-фінансова діяльність суб'єктів ринкового господарювання [1, с. 244]. Згідно з Господарським кодексом України [2], підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Таким чином, підприємництво – це творча виробнича діяльність, спрямована на виробництво певних товарів або послуг, метою якої є постійне отримання прибутку. Підприємництво, як альтернативний вид працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів, має змогу стимулювати учнів до більш якісного виконання навчальних завдань, розвивати креативність, формувати в учнів здатність швидко й адекватно приймати рішення, бути гнучкими до змін виробничого середовища.

Ефективно організована підприємницька освіта сприяє економічному розвитку країни та є основою виробництва. Головним завданням підприємницької освіти є надання молодим спеціалістам необхідного обсягу практичних навичок ведення бізнесу, планування комплексу практичних дій, формування моделей індивідуального бізнес-проекту, нагромадження знань законів підприємницької діяльності.

Діяльність підприємця пов'язана з певною невизначеністю та ризиками, тому вирішення цих проблем висуває жорсткі вимоги до особистих якостей людини, її знань, умінь, здібностей. Науковець О. Романовський [3], досліджуючи теорію та практику підприємницької освіти в розвинутих зарубіжних країнах, зазначає, що справжній підприємець повинен бути творчим, працелюбним, ініціативним, схильним до розумного, обґрунтованого ризику, тобто має реалістично оцінювати ситуацію; творчо підходити до розв'язання завдань і вирішення проблем, що виникають під час підприємницької діяльності; вміло використовувати сприя-

тливую нагоду та можливість; розраховувати лише на власні сили; мати мужність брати на себе відповідальність за результати справи; доводити справу до логічного завершення (отримання позитивного очікуваного результату); максимально використовувати можливості інформаційно-комп'ютерних мереж, передових технологій, досягнень науки і техніки; мати жагу до діяльності, до отримання справедливої винагороди, вміти економно витратити ресурси (фінансові та інші).

Найбільшу увагу в підприємницькій освіті приділяють формуванню вмінь підприємництва. Напротивагу рисам характеру, уміння можна прищепити, опанувати та закріпити завдяки вправам і тренуванням. Дослідники феномену підприємництва сходяться на думці, що у процесі свідомого засвоєння основ підприємницької діяльності поступово розвиваються підприємницькі риси, тобто можна стверджувати, що формування саме підприємницьких умінь є першоосновою підготовки підприємця. Враховуючи види підприємницької поведінки, можна виокремити основні підприємницькі вміння, що формуються у процесі практичної діяльності. До таких, крім професійних, можна зарахувати:

- уміння вибору та створення бізнес-плану;
- уміння легалізувати свій бізнес;
- уміння дослідження ринку з метою просування товару чи послуг;
- уміння презентації себе та результатів своєї праці;
- комунікативні вміння (вести переговори, переконувати, відстоювати свою точку зору, уміння пропонувати та продавати);
- уміння користування новітніми технологіями та досягненнями науково-технічного прогресу.

Поетапне та цілеспрямоване формування підприємницьких умінь здатне вирішити низку проблем навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, пов'язаних із повноцінним розвитком особистості, яка готова змінювати, удосконалювати умови свого життя, вільно обирати свій життєвий шлях, виходячи із власних прагнень, умінь і особистісних якостей. Зокрема, дослідниця Л. Сергеева [4] стверджує, що розвиток управлінських, підприємницьких умінь сприяє адаптації молоді до складних ринкових умов і дає можливість систематичного набуття практичного досвіду, розвитку особистісних ділових та організаційних якостей, самовиховання рис характеру.

У першу чергу, уміння підприємництва покликані мотивувати та стимулювати учнів. Через образ майбутньої професійної діяльності учні мають змогу осмислено виконувати навчальні завдання, що підвищить якість освіти та поглибить рівень здобутих знань. Підприємницька освіта підвищує правову та економічну обізнаність учнів, що дасть випускнику змогу обирати свій життєвий шлях, вільно орієнтуватися у трудових відносинах, захистити свої права. Крім того, формування підприємницьких навичок сприяє розвитку комунікативних та ділових якостей, завдяки яким учні вільно та впевнено почуватимуть себе під час публічних виступів, що підвищить самооцінку та впевненість у своїх силах.

Висновки. Таким чином, підприємницькі вміння учнів професійно-технічних навчальних закладів як складник життєвої компетентності – це альтернатива у виборі життєвої стратегії; система знань, умінь, навичок, що дають молоді змогу ефективно здійснювати підприємницьку діяльність. До таких належать уміння створення бізнес-плану, уміння легалізувати свій бізнес, навички дослідження ринку з метою просування товару чи послуг, уміння презентації се-

бе та результатів своєї праці, комунікативні навички, уміння користування новітніми технологіями та досягненнями науково-технічного прогресу.

Формування підприємницьких умінь відкриває перед молоддю перспективу пов'язати своє життя із підприємницькою діяльністю, що здатна мотивувати учнів до більш якісного виконання навчальних завдань, стимулювати їх до самоосвіти та створить умови для ефективного й свідомого формування життєвої компетентності особистості.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у розробці технології формування життєвої компетентності в учнів професійно-технічних навчальних закладів, складником якої вважаємо підприємницькі вміння.

Список використаної літератури

1. Професійна освіта: Словник : навч. посіб. / уклад. С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
2. Господарський кодекс України (ст. 3,42) м. Київ, 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.8488.0>.
3. Романовський О.О. Теорія і практика підприємницької освіти в розвинутих зарубіжних країнах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / О.О. Романовський. – К., 2003. – 40 с.
4. Сергеева Л.М. Формування управлінських навичок в учнів вищих професійних училищ невиробничої сфери : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Л.М. Сергеева. – К., 2000. – 21 с.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2013.

Проценко О.С. Предпринимательские умения как составная часть жизненной компетентности учащихся профессионально-технических учебных заведений

В статье обосновано необходимость формирования предпринимательских умений у учащихся профессионально-технических учебных заведений. Определены основные черты и умения, характерные современному предпринимателю. Выявлено влияние сформированных предпринимательских умений на личность учащихся профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: *жизненная компетентность, предпринимательство, предпринимательские умения, профессионально-техническое учебное заведение, учащиеся.*

Protsenko O. Entrepreneurial skills as a component of life competence of students of vocational-technical schools

In the article the necessity of forming of enterprise skills of students of vocational schools. Identified basic lines and skills, characteristic to the modern businessman. Discovered the influence of the entrepreneurial skills on the personality of students of vocational-technical schools.

Key words: *life competence, entrepreneurship, entrepreneurial skills, vocational school, students.*